

Soopinna ettevalmistamisest põletamise abil

Prof. dr. agr.

LEO RINNE

Soopinna ettevalmistamisest põletamise abil.

I Kasust soopinna põletamisel.

Juba vanast ajast on tuntud tule tarvitamine uudismaade harimisel. Näiteks kütiskultuuri puhul hävitati põletamise teel järk-järgult pealmised soomulla kihid, siis kasutati peale seda sood umbes 5—6 aastat kultuurtaimede kasvatamiseks, mille järele kurnamise tagajärjel soo pidi pikema aja jooksul puhkama, enne kui tema pinnal oli jälle võimalik jätkata kultuurtaimede kasvatamist. Säärase soo kasutamise viisi juures hävines tules sageli väga väärtuslikke soomuldasiid, mis osutus röövmaja pidamise viisiks, milline on täiesti lubamata tänapäeval.

Ent vahel osutub väga otstarbekaks soopinda harimisele ettevalmistada põletamise abil. Säärasel korral võib ühekordne soopinna põletamine osutada tähtsaks teguriks sookultuuri tööde teostamisel, misjuures tules hävineb ainult pealmine taimedest ja taime osadest, eriti juurtest (mis sageli raskendavad harimist) koosnev pinnapealne kiht, mis veel suuremalt osalt pole lagunenud turbaks, moodustades enesest n.n. põhukihi. Seetõttu tuleb silmas pidada põletamisel, et tuli hävitaks ainult soo pealmisel pinnal leiduvad põõsad juurimisest järele jäänud puuoksad ja haod, puujuured, lõikheintest taimestiku ja sambla, ning et tuli ei tungiks sügavamale sookihti. On ka uudissoid, kus polegi tarvis soopinda ettevalmistada harimisele põletamise abil. Tavaliselt kuuluvad sääraсте soode hulka seni metsikute sooheina- ja karjamaadena kasustatud madalsoopinnad, kus puudub metsakasv, mis võrdlemisi lagedad põõsastest ja pole kaetud paksema samblakihiga.

Väga otstarbekaks osutub soopinna põletamine juhtudel, kus tegemist üleminekutüübiliste soode kultiveerimisega, kus soopind kaetud metsaga (vahel osaliselt) ühes mitmesuguste põõsastaimede ja sambalaga.

Kui soo on kaetud paksu samblakattega, siis on raskendatud soo korralik harimine. Sellise samblakihi hävitamine sünnib otstarbekalt põletamise teel. Oleks sammal ainult pööratud ümberkünd-

mise teel, siis ei lagune niipea vao põhja pööratud paks sammal, mis võib muutuda saatuslikuks kogu kultuurtaimede saagile.

Soopinna ettevalmistamine põletamise abil võib ka siis tulla küsimuse alla, kui soopinna läheduses asub väheväärtuslik soomulla kiht, tema all leiduv soomuld aga osutub hästi kõlblikuks taimekasvule. Säärasel juhul kuulub pealmine, väheväärtuslik kiht kõrvaldamisele põletamise teel, mille järele soo harimine ja kultuurtaimede kasvamine sünniks juba pinnapealseks kihiks muudetud väärtuslikus soomullas. Tarvilik on sel juhul enne jõuda selgusele, kas jätkub vee äravoolu ja kas võib kuivendada sood rahuldavalt ka siis, kui pealmine kiht on kõrvaldatud.

Igakord uudissoo harimisel tuleb, arvestades olusid, otsustada, kas soopind tuleb valmistada harimisele ette põletamise abil ja kuidas ning mis sugusel määral tuleb teostada põletamistööd soopinnal. Soopinnal teostatud põletamise tagajärjel muutub osa soomullas leiduvatest taimetoitainetest taimedele kättesaadavamateks ja sünnib soohapete kahjutuks tegemine (neutraliseerimine). Ühekordse soomulla põletamise juures soo pinnapealne kiht muutub üldiselt ka rikkamaks taimetoitainete poolest.

Soopinna põletamise järel on ka enamasti võimalik harida sood vähema vaevaga ja korralikumalt. Siis on soo kündmine märksa kergem ja künd saab palju korralikum.

Asjatundlikult tarvitatud soopinna põletamine hoiab seega kokku palju tööd ja vaeva, mis on seotud pinna ettevalmistusega harimisele ja pinna harimisega. Seetõttu soopinnal õieti tarvitatud tuli lubab meil ka tunduvalt kokku hoida sookultuuri kuludega, mistõttu uudissoo harimine muutub palju odavamaks.

II Soopinna ettevalmistusest põletamisele.

Soopinna põletamine sünnib eelkuivenduse järel. Kui juba kaevatud suuremad kraavid, mille tagajärjel soo pinnane kiht muutub õhu käes küllaldaselt kuivaks, võib asuda soopinna tegelikule põletamisele. Tavaliselt soopinna põletamine sünnib enne kui teostub soo sügavam kuivendus täieliku imejate kraavide ja drenide kuivendusvõrgu abil. Säärasel juhul asub ka põhjavesi võrdlemisi lähedal soopinnale ja ta põletamisel pole karta, et tuli tungiks liiga sügavale sohu. Imejate kraavide ja drenide kaevamine sünniks siis ainult peale soopinna põletamist. Juhul kui soopind küllaldaselt määral ära ei kuiva eelkuivenduse järel suuremate kraavidega, siis võib teda ette valmistada põletamiseks päris väikeste, mitte sügavate kraavikeste abil, milliste vahelaisus oleks umbes 5 kuni 8 meetrit; kraavimuld tuleb ühtlaselt laiali laotada soopinnale.

Soopinna põletamine sünnib tavaliselt juurimistööde järel. Tuleb silmaspidada, et juurimistöödel saadud haod, oksad, juured jne. poleks

kõrvaldatud soopinnalt. Nad tulevad jätta ühtlaselt soopinnale laiali ja kasutada soopinna põletamiseks, millega hoitakse palju enam tööd kokku ja on kergem teostada põletamine soopinnal. Sageli soopinna põletamist võib hästi ette valmistada kirve ja kõbla abil.

Mõnikord osutub tarvilikuks soopinna ettevalmistus põletamisele mättakirve abil, kusjuures soo pealmine kiht kohendatakse. Peale pealmise kohendatud kihi kuivatamist aetakse vahel turbamuld väikestesse hunnikutesse, mis on umbes pool meetrit kõrged ja asuvad 2—3 meetri kaugusel üksteisest.

Harvemini sünnib soopinna ettevalmistamine põletamiseks vastava eelkäiva pinna üldise harimise (kündmise, äestamise jne.) abil, mille ülesandeks on jällegi kohendada pealmine soomulla kiht, et ta põleks paremini.

Soopinna põletamisel tulevad võtta tarvitusele kõik ettevaatuse abinõud, et tuli ei tungiks sügavale soomulla kihti, ei laieneks üle lubatud piiri ega sünnitaks muud kahju.

Et tuli ei tungiks sügavamale soomulla kihti, selleks on tarvis valida põletamiseks vastav aeg, kus ainult pinnapealne sookiht on niivõrd kuiv, et see ära põleb, all aga soomuld veel niiske, mis ei võimalda tulele tungimist sügavamale. On soomuld juba sügavamalt ära kuivanud, siis soo põletamisest võib tekkida väga suur kahju, kusjuures põleb ära palju väärtuslikku soomulda ja maa muutub väga auklikuks.

Ettevaatust on samuti tarvis kraavide äärtele kraavide kaevamisel saadud laialilaotatud turbaga. See turvas on enamasti muutunud võrdlemisi kuivaks ja ta põlema süütamisel tekib kohalik tuli-kahju, mille all eriti kannatavad kraavide kaldad. Kraavide kaldad on suhteliselt kõige kuivemateks kohtadeks soopinnal. Seepärast tuleb eriti ettevaatlikult toimetada soopindade põletamist kraavide otsekoheses läheduses. Asjatundmatul soopinna põletamisel võivad suuresti kannatada kraavid, eriti nende kaldad.

Samuti dreenaarjuures on vaja väga ettevaatlikult teostada soopinna põletamist. Dreenkraavid on sageli täidetud võrdlemisi koheda mullaga, mis dreeni kohal hästi ära kuivab. Seepärast säärased kohad võivad põleda sügavalt kuni dreenideni, misjuures kergesti hävineb dreenaar.

Eriti on tarvilik suurt ettevaatust ja hoolust, kui põletatava soopinna naabruses asub metsa, hooneid või juba kultiveeritud sood. Kultiveeritud ja sügavalt kuiva soo juures tungib tuli sügavale soomulla kihti, hävitades kultuurpinda ja väärtuslikku soomulda.

Soopinna põletamine nõuab, et ta oleks teostatud ettevaatlikult ja asjatundlikult. Enne põlema süütamist on kasulik põletamise alla tulev maa-ala ümbritseda kaitseribaga. Kaitseribadel soopinna põletamine sünnib siis enne, kui asuda põletamisele nende vahel asuval maa-alal. Säärasel

juhul ei levi tuli naabruses olevatele maa-aladele ega tungi metsa. Osutub eriti kasulikuks, kui põletamisele tulev pind on osalt või täiesti ümbritsetud veega täidetud lahtiste kraavidega, milledest tuli harilikult ei lähe üle. Samaks otstarbeks osutub vahel ka kasulikuks veepinna tõstmine kraavides paisutamise teel, siis on ka kergem teostada tule kustutustöid juhul, kui tuli peaks tungima välja põletatava maa-ala piiridest. Ühtlasi tuleb soopinna põletamisel maa-ala piiri kardetavatel kohtadel (metsa naabruses jne.) valvet pidada, et tarbekorral takistada tule minekut üle piiri, kustutades viimast piirini jõudmisel. Tule kustutamine võib säärasel korral sündida lehise haoga ning tarbekorral ka veega.

Suure tuule, eriti marulise tuule juures ei tohi teostada soopinna põletamistöid, sest säärasel juhul on raske tuld valitseda ja käest ära libisedes võib ta muutuda tulikahju põhjuseks.

Metsa naabruses ja teistel kardetavamatel kohtadel kaitseribade laius peab olema suurem.

III Soopinna põletamisest.

Soopinna põletamiseks on tarvis valida vastav aeg, kusjuures soopinnal asuv risu, sammal, juured, oksad jne. on põlemiseks hästi kuivad, all aga soomuld veel niiske, mis takistab tule tungimist sügavamale. Soodsaim aeg soopinna põletamiseks on kevadel — maikuul, või kui kevadel niisked ilmad, siis suve algul — juunis. Siis on soo pealt kuiv ja alt niiske ning tuli võib joosta kiiresti edasi, hävitades teel ees olevat risu, samalt, oksti, juuri jne., sealjuures tungimata sügavamale sohu.

Asume nüüd soopinna põletamisele. Enne kui sünnib soopinna põletamine tervel maa-alal, asume põletamistöele kaitseribadel. Kaitseribadel on kõige parem teostada soopinna põletamist võimalikult vaikse ilmaga, et tuulega tuli ei kanduks edasi, välja kaitseribade piirkonnast. Suuremate kraavide ääres asuvatel kaitseribadel tuleb märksa varem teostada soopinna põletamistööd kui tervel põletamise alla tuleval maa-alal, sest kraaviäärsetel kohtadel kuivab pind kiiremini, ning kui seal jääda hiljaks põletamisega, on karta, et tuli tungib liiga sügavale, rikkudes kraavi kaldaid.

Peetud silmas siintoodud asjaolud, võib alata tule süütamisega, kusjuures tuleb arvestada tuule sihti. Kui maapinnal leidub rohkesti kergesti süttivat ning hästi põlevat materjali ja kui pole karta, et tuli võiks tungida sügavale sohu, on otstarbekam süüdata põlema soopinda nii, et tuli liiguks vastu tuult. Muide siis on kergem hoida tuli vaos ja jälgida, et see ei laguneks laiali liiga kiiresti. Tule süütamine peab sündima hommikul või lõunaeelsetel tundidel. Alati on tarvis silmas pidada, et tuulega tuli ei kanduks naabruses asuvatele maa-aladele, kus ettevaatus tarvilik, nagu metsa jne. Peale selle tuleb hoolega jälgida, et tuli ei tungiks sügavamatesse sookihtidesse.

Kui on karta, et tuli võiks tungida sügavusse, on parem põletada soopinda nii, et tuli liiguks tuulega samas sihis. Säärasel juhul põleb soopind pealt kiiremini ja tuli ei või tungida nii kergesti sügavale sohu. Kui soopinnal asuv materjal nii kergesti põlema ei süütu ja põleb halvasti, tuleb samuti arvestada seda, et tuli liiguks tuulega samas sihis.

On soopinna ettevalmistamine põletamisele sündinud sel viisil, et pinnal on moodustatud kokkupandud hunnikud turbatükkidest ja muust materjalist, siis hunnikute põlema süütamisel laotatakse nad laiali nii, et soopind põleks ühesuguselt ühel ja samal sügavusel ja tuli oleks kandnud edasi teistele hunnikutele, mida jälle laiali laotatakse jne.

Alati tuleb õhtuti tuli kustutada soopinnal. Põletamise ajal tuleb pidada valvet, et tuli ei tungiks välja selleks määratud pindalalt ja neis kohtades, kus tuli välja jõudmas piirini, tuleb takistada tule üle piiri minekut, kustutades viimast piirini jõudmisel lehise haoga ja tarbekorral veega. Öösel on vahel samuti tarvilik valve.

Meie uudissoode parandamisel otstarbekalt kasustatud tulel on väga suur tähtsus, lubades kokku hoida palju tööd, vaeva ja raha.